

НОТАТКИ ПРО ДЕЯКИХ РІДКІСНИХ ПТАХІВ З ТЕРИТОРІЇ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

С.П. Гащак

Notes about some rare birds from the Chernobyl exclusion zone area. - S.P. Gaschak. - Berkut. 11 (2). 2002. - The notes represent results of field observations (1991–2002) in the Chernobyl exclusion zone, concerning 20 birds species. White Stork and Collared Dove stopped breeding in abandoned settlements. Number of black storks, cranes, eagle owls, oystercatchers and some other species were increased. Great grey shrike is a unnumerous breeding species of the zone. Greenish warbler was observed for the first time in 2000. [Ukrainian].

Key words: Chernobyl zone, Kyiv region, fauna, rare species, distribution, number dynamics.

Address: S.P. Gaschak, International Radioecology Laboratory of Chernobyl Center for Nuclear Safety, Radioactive Waste and Radioecology. P.O. box 151, Slavutych, Kyiv region, 07100 Ukraine; e-mail: gaschak@chornobyl.net.

На території сучасної Чорнобильської зони відчуження (далі – ЧЗВ) птахи є найбільш представницької групою хребетних тварин. Теоретично тут можна зустріти до 245 видів, втім наразі мною доведене гніздування тільки 161 виду і припускається ще для 43 видів. Крім того, в зимовий період угіддя ЧЗВ можуть служити притулком для 64 видів птахів, і для 48 з них це вже не викликає сумнівів. Всього на території ЧЗВ мною вже зареєстровано 178 з 245 видів птахів. Повний видовий опис увійде в роботу “Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони України”, що зараз готується до друку, а в даній статті я вирішив обмежитися описами найбільш цікавих і (або) рідкісних видів, відносно яких у мене існують власні польові спостереження.

Лелека білий (*Ciconia ciconia*). На відміну від перших років після аварії, коли, як повідомлялося, практично всі гнізда лелеки у всіх населених пунктах ЧЗВ були жилі (Микитюк и др., 1990), в 1990-х рр. він став поступово зникати на більшій частині території. Зараз його можна зустріти лише там, де є люди (південь і південний захід ЧЗВ, в тому числі в м. Чорнобиль). На решті

території відомо лише одне жиле гніздо в с. Товстий Ліс (за даними на 22.04.2000 р., хоча саме село майже повністю згоріло під час пожежі в 1996 р.), і одне – в с. Новошепеличі (там ще живе сім’я людей). До 1996 р. по парі лелек було в селах Красне і Машеве, до 1999 р. – два гнізда в с. Зимовище (а в 2001 р. щезла остання пара). Всього на початку ХХІ ст. в ЧЗВ гніздилося близько 20–25 пар білих лелек.

Лелека чорний (*C. nigra*). В недавньому минулому на території сучасної ЧЗВ це був нечисленний, проте звичайний вид: у 1946–1959 рр. зареєстровано 4 випадки його гніздування в угіддях Яковецького лісництва, біля селищ Товстий Ліс, Біла Сорочка і Страхолісса (Жежерин, 1969, 1988а). У 1960–1970-х рр. відомостей про чорного лелеку не було, напевне, через відсутність відповідних досліджень. Починаючи з середини 1980-х рр. і в перші роки після Чорнобильської аварії вже надійшло чимало повідомлень. В ході анкетного дослідження поширення рідкісних видів тварин Інститутом зоології у 1984 р. було виявлено 4 гнізда чорного лелеки у Чорнобильському районі і 4 – в Поліському (Головач и др.,

Гніздо чорного лелеки. Старошепелицьке л-во. 20.04.2002 р. Фото автора.
A nest of the black stork.

1990). У 1985 р. Дружиною по охороні природи Київського університету знайдено 2 гнізда в Чорнобильському районі і 5 у Поліському (Грищенко, 1986). Всього у 1984–1986 рр. у Поліському та Чорнобильському районах було виявлено 14 жилих гнізд, про 12 вірогідних гніздових ділянок повідомляли в 1988–1992 рр. (Грищенко, 1996).

За моїми власними дослідженнями останнього десятиріччя, дорослі і молоді птахи зустрічаються щороку на багатьох ділянках ЧЗВ. Проте наразі мені відомі лише два жилих гнізда. Одне виявлене 25.04.2000 р.: Паришевське лісове відділення (далі – ЛВ), кв. 52, ділянка старого сосново-дубового лісу, за 350–400 м від узлісся, на сосні на висоті близько 9 м, гніздо діаметром 1,2 м, вислане мохом. У гнізді було 4 ледь зеленуватих яйця (64,0 x 50,4, 65,8 x 47,6, 65,2 x 47,3, 65,1 x 48,0 мм). Приблизно за 200 м

від цього гнізда на ділянці сирого вільхово-березового лісу на березі на висоті близько 11 м було знайдено ще одне велике гніздо, під яким на землі лежали рештки минулорічної шкаралупи великих яєць блідо-го зеленувато-блакитного кольору. В 1999 р. в цьому самому місці неодноразово спостерігалася родина лелек з 5 молодих і 2-х дорослих птахів. Слід сказати, що в цьому районі я щороку (1992–2002) реєстрував дорослих і молодих птахів. Друге гніздо було знайдено 20.04.2002 р. в Старошепелицькому ЛВ (кв. 87): ділянка старого дубово-грабово-соснового лісу, на дубі віком понад 100 років, на висоті 8 метрів (фото). Щоб дуже не турбувати птахів, гніздо не перевірялося. В тому самому кварталі за 400 м на північ було знайдено і друге (старе) гніздо (на ділянці дуже старого дубового лісу, на дубі віком понад 200 років, на висоті 8 метрів); а у кварталі 78 цього ЛВ – ще одне старе гніздо (теж на дубі віком понад 100 років, на висоті 9 м, на ділянці мішаного лісу поблизу лісової галявини). Також у кв. 9 Старошепелицького ЛВ (поблизу с. Біла Сорока) 19.04.2002 р. було знайдено ще одне старе гніздо чорного лелеки: на 150-літньому дубі на висоті 9 м, посеред сирого дрібно-листяного заплавної лісу; в цьому самому місці бачили і ширяючого птаха. Крім того, за даними працівника підприємства “Чорнобильліс” Л. Співаченка (особ. повід.), йому відомі ще до 5 гнізд чорного лелеки в Паришевському ЛВ (2002 р., інформація ще не перевірялася). Таким чином, з огляду на кількість постійних ділянок, де вид зустрічається щороку, їх щільність розповсюдження та розміри площі придатних угідь, можна вважати, що в ЧЗВ гніздиться щонайменше 20 пар птахів.

Скопа (*Pandion haliaetus*). Мною була відмічена 6 разів і лише двічі у гніздовий період (7.07.1995 і 10.06.1997 рр. у м. Прип'ять). У чотирьох інших випадках – у серпні-вересні: 16.09.1997 р. поблизу м. Прип'ять, 27.08.1999 р. в заплаві на лівому березі поблизу залізничного моста, 6.09.

1999 р. поблизу с. Копачі і в серпні 2001 р. у верхів'ях Київського водосховища. У всіх випадках це були поодинокі птахи. Напевне, це лише кочовий птах регіону. З іншого боку, майже заповідний режим, велика кількість водойм і достатня кількість придатних для гніздування скопи місць теоретично могли б сприяти тому, щоб вона загніздилася.

Осоїд (*Pernis apivorus*). Можливо гніздовий, але нечисленний вид ЧЗВ. Одного птаха я спостерігав 23.05.1995 р. поблизу с. Красного, іншого – 23.06.1998 р. за 7–8 км від Чорнобиля в бік с. Корогод, і пару осоїдів – 12.05.1999 р. в Старошепелицькому ЛВ, кв. 79–80. За даними В.П. Жежеріна (1969), підлетки осоїдів були виявлені в Яковецькому лісництві ще в 1959 р.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). У 1992–2002 рр. орлан був звичайним видом, що спостерігався на території ЧЗВ протягом усіх сезонів. У статті М.Н. Гаврилюка і В.М. Грищенка (2000) представлені аналогічні дані. Проте більшість з них свідчить лише про можливість гніздування птахів, і лише одне гніздо було знайдене в 1992 р. поблизу с. Кошовка. Наразі мною на території зони не було виявлено жодного жилого або старого гнізда орланів (в тому числі, і поблизу с. Кошовка). На мою думку, оскільки орлани багато кочують, а нестатевозрілі птахи зберігають свій зовнішній строкатий вигляд протягом 2–3 років (саме цей вигляд часто стає підставою для думки про можливість гніздування), не виключно, що більшість “чорнобильських” птахів мають походження з інших регіонів. Прикладом непрямого свідчення про це була знахідка в червні 1998 р. тіла зовсім молодого птаха, що загинув на високовольтній лінії на ставка-охолоджувачі ЧАЕС. На відміну від риб ставка-охолоджувача, він мав дуже низький вміст радіонуклідів, тобто він був не місцевим і тримався в районі ставка лише короткий час. Втім, багаті на кормові ресурси угіддя ЧЗВ приваблюють велику кількість орланів. Значні їх скупчення я спостерігав неодноразово: 26.05.1998 р. – 8 птахів (всі молоді)

у заплаві на одному дереві поблизу с. Лелів, 2.06.1998 р. – 12 птахів (розміром з орлана) водночас в польоті понад ставка-охолоджувачем ЧАЕС. А за повідомленням егерів “Чорнобильлісу”, взимку 1998 р. на ополонці поблизу с. Зимовище вони бачили до 40 орланів (можливо там були й інші хижаки), що виловлювали задохлу рибу. Зручні для гніздування орланів місця безумовно існують у ЧЗВ, і в достатній кількості. Кормові ресурси (риба, невелика дичина, падло) забезпечують птахів протягом всього року. Тому виявлення жилих гнізд досить імовірно і не виключено, що їх на території ЧЗВ буде декілька.

Підорлики: великий (*Aquila clanga*) і малий (*A. pomarina*). Взагалі про зустрічі підорликів на території ЧЗВ повідомляли неодноразово, але у зв'язку з певними труднощами їх видової ідентифікації, всю інформацію про них я розглядав без розділу на види. Лише 12.07.2000 р. поблизу с. Зимовище мною був помічений птах (злетів з дороги перед машиною), який, як я припускаю, був саме великим підорликом, оскільки він мав виразно світліше надхвістя і темне загальне забарвлення. 18.04.2002 р. у кв. 41 Старошепелицького ЛВ на ділянці старого сосново-дубового лісу (поблизу с. Бенівка) було знайдене жила гніздо підорлика (на 100-річній сосні, на висоті 8 м, щоб не турбувати птахів, гніздо не перевіряли). За забарвленням оперення я також схильний вважати цього птаха великим підорликом. Наявність в ЧЗВ малого підорлика була встановлена за результатами вивчення чучела птаха, який був добутий у 1997–1998 рр. працівниками “Чорнобильлісу” (обставини здобування не відомі, птах має відповідні морфометричні характеристики дзьоба і махових пер). У 1985 р. два гнізда малого підорлика було знайдено у верхів'ях р. Вільча у Поліському районі (Грищенко і др., 1994).

У решті випадків видову приналежність підорликів установити не вдалося: 1) пара птахів поблизу кв. 52 Паришевського ЛВ 12.06.1997 р. (я бачу їх там щороку і є спостереження, як дорослий птах неодноразо-

во ловив здобич на землі і відносив у ліс); 2) один птах 22.05.1999 р. в с. Рудьки; 3) один птах 22.04.2000 р. у кв. 177–178 Яковецького ЛВ); 4) один птах 21.04.2002 р. поблизу с. Старі Шепеличі. Таким чином, як на мій погляд, чисельність підорликів (обох видів разом) у ЧЗВ може складати до 10 гніздових пар або навіть більше.

Змієд (*Circaetus gallicus*). Впевнено мені доводилося реєструвати птаха поблизу с. Зимовище: 1.07.1998 р. і 3.08.1999 р. (і ще одне невпевнене спостереження схожого на змієда птаха було в тому самому місці 9.07.2000 р.). Нарешті, 8.07.2002 р. я бачив змієда в Новошепелицькому ЛВ, кв. 139. Його гніздування на території ЧЗВ в теперішній час не виключається. У минулому воно було встановлене поблизу сіл Ладжичі (1956) і Городище (1960) (Жежерин, 1969), товстоліських лісах (Стригунов, 1994), біля смт Вільча (1985) (Грищенко і др., 1994).

Кібчик (*Falco vespertinus*). Відмічався лише двічі: одного разу в польоті в с. Новошепеличі (11.04.1991 р.); вдруге – пара птахів на дамбі посеред ставка-охолоджувача ЧАЕС (22.05.1998 р.): вони постійно трималися навколо високих опор високовольтної електролінії, можливо там було їхнє гніздо.

Чеглок (*F. subbuteo*). На території ЧЗВ я його спостерігав лише тричі: 18.05.1997 р. і 26.08.2000 р. поблизу с. Зимовище, 16.10.2002 р. поблизу с. Копачі. У всіх випадках це були поодинокі птахи, що сиділи на стовпах.

Журавель сірий (*Grus grus*). Згідно літературних даних, журавель завжди був звичайним видом цього регіону. За словами місцевих жителів, він тут гніздився і в 30-х роках ХХ-го сторіччя (Жежерин, 1969), а в 1950-х рр. їх постійно спостерігали в Яковецькому лісництві у кварталах: 57 (ур. “Зелений мох”), 44–45 (ур. “Масло”), 23, 30, 31 (ур. “Сива лоза”), 14, 15 (ур. “Вересоже гало”) та в інших (за: Жежерин, 1969). Більше всього журавлів трималося в урочищі “Топильне гало”: до 5 гніздових пар в одному кварталі в 1959 р. Спостерігали

птахів і біля с. Біла Сорока. Проте внаслідок інтенсивного освоєння заболочених земель гніздова група птахів напевно згинула. У 1985 р. місця гніздування журавлів були виявлені у Вільчанському, Яковецькому, Грезельському, Радинському лісництвах Поліського району. У Грезельському лісництві 18.05.1985 р. знайдене гніздо з яйцем. За неперевіреними даними, журавлі гніздилися також біля сіл Черевач і Ладжичі Чорнобильського району (Грищенко, 1990).

Після аварії на ЧАЕС також надходили дані про гніздування журавлів, а у 1993 р. (Звіт Інституту зоології..., 1995) і пізніше вони були підкріплені реєстрацією як самих гнізд (без вказівки конкретних деталей), так і зустрічами птахів у гніздовий період. Переважно такі факти стосувалися болотяних ділянок біля сіл Річиця і Товстий Ліс. Мною гніздо з дорослим птахом було помічене з гелікоптера посеред заболоченої місцевості північніше с. Буряківка у травні 1995 р. В тому самому районі я спостерігав журавлів у польоті і в травні 1999 р., проте за результатами обстеження наприкінці квітня 2000 р. там журавлів не було. У квітні 2002 р. пару журавлів було чути на південний захід від с. Старі Шепеличі у кв. 83–84, але це, напевне, були залітні птахи. В середині 1990-х рр. крики журавлів у гніздовий період було чути і на лівому березі Прип’яті, на заболочених луках між селами Красне і Машеве. В середині квітня 2000 р. велику кількість журавлів було чути за 3–5 км на захід від с. Машеве, кілька – за 3 км на схід від с. Красне і ще кілька східніше від Зимовища. Щорічно, протягом всього весняно-літнього сезону, я зустрічав птахів і на східній межі ЧЗВ біля білоруського с. Гдень, що дає підстави шукати його гнізда в районі Старосільських підтоплених лісів. Різні за величиною групи негніздових журавлів періодично зустрічаються по всій території ЧЗВ. Припинення внаслідок аварії меліоративного освоєння земель викликало їх повторне заболочення, тому сьогодні “журавлині” місця можна знайти практично по

всій ЧЗВ, а частота зустрічі птахів свідчить про поступове зростання їх гніздового населення. На жаль, наразі це тільки непрямі експертні оцінки, тому що кількісні дані про розміри гніздового угруповання журавлів і самі знахідки нових гнізд поки що відсутні.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). На території ЧЗВ це звичайний гніздовий птах, якого часто можна зустріти як на берегах р. Прип'ять, так і на ставку-охолоджувачі ЧАЕС (дані про зустрічі куликів у заплаві р. Уж поки що відсутні). Гнізда кулика-сороки були мною виявлені на піщаному острові посеред розділювальної дамби ставка-охолоджувача (22.05.1998 р.). Причому за кількістю сполоханих дорослих птахів можна припустити, що там одноразово гніздилося до 5 пар на площі близько 3–4 га. Пара куликів, що також проявляла значну тривогу з приводу присутності людини, була виявлена і поблизу м. Прип'ять на піщаному плато (11.06.1997 р.). Частота зустрічі куликів-сорок дозволяє припустити, що в ЧЗВ їх гніздиться декілька десятків пар. Можливо, що спорудження захисних піщаних дамб уздовж р. Прип'ять також було сприятливим фактором.

Фіфі (*Tringa glareola*). Вважається, що це рідкісний гніздовий вид Полісся (Грищенко, 1998). З території сучасної ЧЗВ відома лише одна знахідка гнізда в 1939 р. поблизу с. Оташів (Данилович, 1940: цит. за Жежерин, 1969). Мною цей кулик спостерігався лише одного разу: 28.04.1998 р. на Семиходівському старику на околиці м. Прип'ять.

Мородунка (*Xenus cinereus*). Гніздування мородунки поблизу Чорнобиля відоме з відносно давніх часів (Кістяківський, 1926: цит. за Жежерин, 1969): у 1926 р. поблизу с. Лелів було знайдено не менше трьох пар мородунок і чотири поблизу Чорнобиля. В останні роки я спостерігав пару мородунок 22.05.1998 р. на дамбі посеред ставка-охолоджувача ЧАЕС. У серпні 2001 р. одного птаха бачили і у верхів'ях Київського водосховища (особ. повідомлення Д.О. Вишневського).

Горлиця кільчата (*Streptopelia deca-*

octo). Не зважаючи на те, що в 1960–1980-ті роки ця горлиця значно поширилася по всій Україні і була досить звичайним видом і поблизу Чорнобиля, за кілька років після Чорнобильської аварії вона майже зникла. Залітних птахів я ще кілька разів бачив на початку 1990-х рр. у с. Новошепеличі, а останнє гніздування (токові польоти кількох пар) спостерігав у м. Чорнобиль у 1995 р. З того часу там не було помічено навіть залітних птахів. Не виключно, що в південних селах ЧЗВ, де збереглося невелике людське населення і господарювання, горлиці ще присутні. Проте даних наразі немає.

Пугач (*Bubo bubo*). На території сучасної ЧЗВ пугач був невідомий вже протягом понад 20 років. Лише в 1970-х рр. його відмічали в лісових масивах уздовж річки Уж, між селами Іллінці і Черевач (Жежерин, 1988б), а ще раніше – в Яковецькому лісництві (Жежерин, 1969). Перше усне повідомлення про зустріч пугача після аварії на ЧАЕС надійшло від працівника підприємства “Екоцентр” Д.О. Вишневського: 27.03.2001 р. у Паришевському ЛВ (кв. 109) птаха було сполохано з канави поблизу кинутих будівель. Причому зі слів працівників лісництва, що були присутніми під час цієї події, на тому самому місці пугача бачили ще в 1997 р. Тобто є підстави вважати, що це був місцевий гніздовий птах. 5.06.2002 р. за 800 м на північ від 4-го енергоблоку ЧАЕС працівниками станції було піймано 2-місячного птаха, який сидів на екскаваторі. Він ще не літав, проте вже був схильний до бродяжництва. Місцевість, де його піймали, майже відкрита, з бідною трав'яною і чагарниковою рослинністю, проте там чимало занедбаних будівель, а за кілька сотень метрів на схід починається надзаплавна тераса Прип'яті, по якій та по пониззю є чимало деревно-кущової рослинності. На другий день пташеня потрапило до мене, а добою пізніше його передали в Київський зоопарк. За таких обставин і приймаючи до уваги велику площу придатних для пугачів угідь (2500 км² старих і захаращених лісів, безлюдних місцевостей, кину-

тих селищ і т. ін.) є всі підстави вважати, що на території ЧЗВ крім знайдених 2 гніздових ділянок може бути ще кілька (не виключено, що до 10).

Сиворакша (*Coracias garrulus*). Статус цього виду на території ЧЗВ наразі не визначений. Хоча птах вважається звичайним мешканцем лісів з наявністю великих дупел, у ЧЗВ він був помічений лише одного разу – 20.05.1997 р.: пара птахів затіяла невелику бійку з боривітром (*Falco tinnunculus*) у м. Прип'ять, але більше я їх не бачив. Відсутність даних з території зони може бути наслідком відомого загального скорочення чисельності виду (Грищенко, 1998), хоча не виключно, що сиворакша подекуди ще гніздиться в старих лісах ЧЗВ.

Білоспинний дятел (*Dendrocopos leucotos*). Незважаючи на те, що він вважається звичайним гніздовим птахом Полісся, на території сучасної ЧЗВ я його виявляв лише двічі: пара птахів 14.03.2000 р. в заболоченому вільхово-березовому лісі Паришевського ЛВ (кв. 1), та одного птаха 21.04.2002 р. у такому самому за характером рослинності лісі в Старошепелицькому ЛВ (кв. 96). За даними попередніх досліджень (Жежерин, 1969), у 1950–1960-х рр. цього птаха відмітили лише одного разу: М.А. Воїнственський здобув самку поблизу с. Вільчі 14.05.1960 р. Цікаво, що в Прип'ятьському заповіднику Білорусії цей вид віддає перевагу старим вільховим лісам (Углянец і др., 1995), тобто таким, у яких його було знайдено і на території ЧЗВ.

Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*). За даними Червоної книги України (Вінтер, 1994), цей вид вважається рідкісним гніздовим птахом центрального та західного Полісся. Втім про його гніздування повідомляли і на території сучасної ЧЗВ (поблизу с. Стара Красниця в 1988 р.: Лопарев, 1994). Мої власні спостереження в 1991–2002 рр. підтверджують, що це є звичайний малочислений гніздовий птах регіону. Дорослих і молодих птахів я щороку зустрічаю в гніздовий період у 5–8 постійних місцях, а саме: колишнє село Янів, луки поблизу с. Копачі, с. Стечанка, колишнє

стійбище в заплаві р. Прип'ять поблизу м. Чорнобиль, с. Кошовка, луг поблизу с. Зимовище, поблизу с. Машево, та ін. Є всі підстави вважати, що сірий сорокопуд більш поширений, але дані відсутні за браком польових обстежень різних ділянок зони.

Зелений вівчарик (*Phylloscopus trochiloides*). Цей вид вважається рідкісним залітним або гніздовим птахом північних областей України (Кныш, 1982, 2001; Белик, Москаленко, 1993; Грищенко, 1998). У період з 1987 по 1999 рр. під час літніх екскурсій на півночі Київської області (ЧЗВ) та поблизу м. Славутич (Чернігівська обл., 40 км на захід від м. Чернігів) я цього птаха не реєстрував жодного разу, і вперше зустрів тільки 30.05.2000 р. в ЧЗВ (кв. 41 Паришівського ЛВ) на ділянці дубово-березового лісу. Того самого літа, 19.06.2000 р., зелений вівчарик був виявлений і поблизу м. Славутич, на ділянці сосново-березового чорничникового лісу. В обох випадках вівчарика було визначено за піснею і загальним забарвленням.

ЛІТЕРАТУРА

- Белик В.П., Москаленко В.М. (1993): Авиафаунистические раритеты Сумского Полесья. 1. Passeriformes. - Беркут. 2: 4-11.
- Вінтер С.В. (1994): Сорокопуд сірий. - Червона книга України. Тваринний світ. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. 364.
- Гаврилюк М.Н., Грищенко В.М. (2000): Современное состояние популяции орлана-белохвоста в Среднем Приднепровье. - Беркут. 9 (1-2): 28-38.
- Головач О.Ф., Грищенко В.Н., Серебряков В.В. (1990): Распространение, численность и миграции черного аиста на Украине. - Деп. в ВИНТИ 26.02.1990 г. № 1110-В90. 1-48.
- Грищенко В.Н. (1986): Предварительное сообщение о результатах анкетного учета черного аиста в Киевской области. - Изуч. птиц СССР, их охрана и рац. использование: Тез. докл. 1-го съезда ВОО и IX Всесоюзн. орнитол. конфер. Л. 1: 175.
- Грищенко В.Н. (1990): К распространению серого журавля в Киевской области. - Орнитология. М.: МГУ. 24: 146.
- Грищенко В.Н. (1996): Черный аист в Украине: мифотворчество продолжается. - Беркут. 5 (1): 91-94.
- Грищенко В.М. (1998): Про занесення нових видів птахів до Червоної книги України. - Беркут. 7 (1-2): 94-103.

- Грищенко В.Н., Гаврилук М.Н., Горошко О.А., Дремлюга Г.Н., Нечай І.І., Осавлюк Д.С. (1994): К распространению редких видов хищных птиц в Киевской области. - Беркут. 3 (2): 152-153.
- Звіт (заключний) про НДР за темою №5.4-92 "Еколого-фауністичне обстеження території 30-км зони ЧАЕС та вивчення динаміки чисельності, стаціонального та біотопічного перерозподілу індикаторних груп тварин на модельних ділянках". Книга 1. Київ: Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, 1995: 1-76.
- Жежерин В.П. (1969): Орнитофауна украинского Полесья и ее зависимость от ландшафтных условий и антропоических факторов / Видовой состав гнездящихся птиц, распределение по территории, численность, вопросы охраны, зоогеография. - Дисс. ... канд. биол. наук. Киев. 1-539.
- Жежерин В.П. (1988а): Аист черный. - Редкие и исчезающие растения и животные Украины. Киев: Наукова думка. 167-168.
- Жежерин В.П. (1988б): Филин. - Редкие и исчезающие растения и животные Украины. Киев: Наукова думка. 199-201.
- Кныш Н.П. (1982): Находка зеленой пеночки на северо-востоке Украины. - Вестн. зоол. 4: 74-75.

- Кныш Н.П. (2001): Заметки о редких и малоизученных птицах лесостепной части Сумской области. - Беркут. 10 (1): 1-19.
- Лопарев С.А. (1994): Находка серого сорокопута на севере Киевской области. - Беркут. 3 (1): 58.
- Микитюк А.Ю., Габер Н.А., Полуда А.М., Сабиневский Б.В., Грищенко И.А. (1990): Орнитокомплекс 30-км зоны ЧАЭС и их изменения под влиянием радиационного фактора. - Докл. Второго науч.-тех. совещания по итогам ЛПА на ЧАЭС "Чернобыль-90". Радиоэкологические аспекты последствий аварии. Чернобыль. 6 (3): 582-599.
- Стригунов В.І. (1994): Змієд. - Червона книга України. Тваринний світ. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. 326.
- Углицев А.В., Клакоцкий В.П., Зенина И.М. (1995): Позвоночные животные Припятского заповедника. Аннотированный список видов. Минск: Ураджай. 1-40.

С.П. Гащак,
Ленінградський кв., 4, кв. 24,
м. Славутич, Київська обл.,
07100, Україна (Ukraine).

Замітки	Беркут	11	Вип. 2	2002	147
---------	--------	----	--------	------	-----

ЗНАХІДКИ ТЕТЕРУКА ТА ПУГАЧА НА ТЕРИТОРІЇ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Records of the Black Grouse and the Eagle Owl in the Carpathian National Park. - O.I. Kyselyuk. - *Berkut*. 11 (2). 2002. - The Carpathian National Park is situated in Iwano-Frankivsk region of Ukraine. Dead birds were found in 2000 and 2001. [Ukrainian].

Тетерук (*Lyrurus tetrix*). 10.11.2000 р. в ур. Форешик (східніше с. Микуличин Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл.) у мішаному лісі (Ямнянське лісництво Карпатського НПП, кв. 17; 700 м н. р. м.) на снігу знайдено мертвого самця. Проміри птаха (см): довжина тіла – 49,0, хвоста – 15,5, дзьоба – 2,5, цівки – 6,4. У шлунку виявлене листя брусниці, сережки берези, плоди шипшини. Наведена знахідка є до-

сить цікавою, оскільки до цього часу на території парку тетерука спостерігали лише у високогір'ї (вище 1400 м н. р. м.), а саме на схилах Чорногірського хребта, тобто на віддалі близько 40 км. До того ж, ці птахи ведуть відносно осілий спосіб життя і випадки міграції окремих тетеруків далеко за межі постійних оселищ трапляються дуже рідко.

Пугач (*Bubo bubo*). 20.01.2001 р. в Яремчанському лісництві Карпатського НПП знайдено мертвого птаха. Його проміри (см): довжина тіла – 64, хвоста – 27, дзьоба – 4, цівки – 7, крила – 47, розмах крил – 152.

О.І. Киселюк
вул. В. Стуса, 6, м. Яремча,
Надвірнянський р-н,
Івано-Франківська обл.,
78500, Україна (Ukraine).